

РЕЦЕНЗІЇ

ЗА РЯДКАМИ ЛИСТІВ – ЛЮДСЬКА І ТВОРЧА ДОЛЯ

Кіраль С.С. «...Зробити щось корисне для свого народу»: 3 епістолярної спадщини Івана Чендея: Монографія. – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2013.

«Правда завжди була стриманою, гордою і величною», – читаємо в щоденнику Івана Чендея. За цим принципом він жив і творив. Не відступав від нього і тоді, коли над головою збиралися хмари й гриміли громи. Через те художня правда письменника вистраждана, а громадянська позиція надійна.

Автор рецензованої книжки професор Сидір Кіраль обрав об'єктом дослідження листи письменника. Вони ще не зібрані, не достатньо вивчені. До них зверталися М.Жулинський, О.Козій, М.Мушинка, Г.Шевченко, А.Галас, М.Носа та інші. С.Кіраль опублікував листи І. Чендея до І.Денисюка й Л. Коваленка в повному обсязі, виділивши з них факти, які відтворюють час і характер прозаїка.

Книжка С. Кірала добре скомпонована: містить два розділи, три додатки, іменний покажчик. У кожному розділі подано огляд проблем творчості І.Чендея, порушених у листах, історію контактів між автором листів і адресатом; тексти листів; коментарі та примітки.*

І.Чендей глибоко шанував відомих літературознавців, професора Львівського національного університету імені Івана Франка Івана Денисюка і співробітника Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України Леоніда Коваленка. У листах до цих науковців порушувались творчі проблеми, обговорювались обставини видання книжок І.Чендея, життєві ситуації тощо.

У нарисі про листування І.Чендея й І.Денисюка розмова про новелу переростає в дослідження динаміки цього жанру в українській літературі на тлі досвіду світової новелістики. Основою зацікавленого діалогу на цю тему був літературознавчий досвід І.Денисюка, одного з першорядних знавців світової новелістики, і творчий досвід І.Чендея – письменника, котрий завжди приділяв увагу новелі. Міркування автора новели «Чайки летять на Схід», особливості праці новеліста-практика С.Кіраль узагальнює так: «...робота над цим жанром – це «процес складний, у нього є своя психологія, своє життя, свої рушійні сили», а власна його новелістична праця «іде... од життя, завжди од спостереженого в житті факту, що, звичайно, береться на крила фантазії, домислу і вимислу; пропускається крізь збагачувальний апарат думки, обігривається емоціями, хвилюванням серця. І тут виступає до дії те, без чого взагалі література художня не є можливою».

Розкриваючи зміст листування І.Чендея і Л.Коваленка, С.Кіраль говорить про пієтетне ставлення прозаїка до відомого літературознавця й критика. «Радий, що в житті пізнав Вас, – читаємо в листі І.Чендея до Л.Коваленка від 3 червня 1972 року, – і мав щастя з Вами спілкуватися». Для розуміння творчої приязні І.Чендея й Л.Коваленка С. Кіраль наголошує на близькості їхніх естетичних позицій, що виявилися в оцінках роману Р.Андріяшика «Люди страху». І.Чендей пише про тяжку дорогу читача його повісті «Сестри» («Кринична вода») й оповідання «Опійкунські турботи». Прозаїку потрібна була надійна професійна оцінка названих творів – для орієнтації у видавничій ситуації і для захисту цих творів від тенденційних оцінок.

У коментарях та примітках доречно вміщено тексти листів І.Чендея до Агати Турчинської від 7 січня 1956 року і до Костянтина Волинського від 22 березня 1966 року. У першому йдеться про вихід першої книжки І.Чендея «Чайки летять на Схід». Вона ввела автора в число талановитих письменників. І.Чендею бракувало професійного спілкування, вимогливої оцінки його творів. Пригадує, як на обговоренні книжки в Ужгородському університеті (філологічний факультет) письменник уважно прислухався до думок студентів. Це була освічена й вимоглива аудиторія.

У листі до Костянтина Волинського від 22 березня 1966 року І.Чендей ділиться думками про рецензію ужгородського критика Ю.Балеги на роман «Птахи полишають гнізда». Рецензія наскрізь негативна, одверто суб'єктивна. Була надрукована в газеті «Закарпатська правда» (російськомовний випуск) І.Чендей виявив високий рівень розуміння гідностей і хиб свого роману, бачив їх як процес становлення автора як письменника і літератури як людинознавства. І.Чендей висловлює впевненість, що Пригари «підуть шляхом мозолів, праці і радостей, сумнівів і мрій, захоплені і розчарувань, нарешті доберуться до великої Правди, до овиду, звідки засвітить їм величчю далина».

Як бачимо, на правді як меті художньої творчості й наукового дослідження, зійшлися дослідник і вчений. І.Чендей свою мету зреалізував. С.Кіраль до своєї правди торує шлях сьогодні. І досить успішно. За рядками листів прозаїка дослідник розкрив нові грані його людської і творчої долі.

Василь Марко,

доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка